

Styrning och samordning på familjecentral

FÖRENINGEN FÖR
FAMILJECENTRALERS
FRÄMJANDE

Innehållsförteckning

Inledning	4
Övergripande mål	4
Uppdrag	5
Att leda en familjecentral	6
Samordnare på familjecentralen	8
Regional ledning	9
Uppföljning av arbetet på Familjecentralen	10
Referenslista	14

Inledning

Föreningen För Familjecentralers Främjande (FFFF) är en nationell förening. Den utgör ett stöd för landets familjecentraler utifrån en ideell bas. Initiativet till rollbeskrivningar har sin bakgrund i en motion vid FFFF:s årsmöte 2008. Rollbeskrivningen *Styrning och samordning* belyser ledningsgruppen¹ och sam-

ordnarens roll på familjecentral. Den är framtagen av FFFF:s styrelse i samverkan med föreningens regionala kontaktpersoner. Det finns även professionsbeskrivningar för de fyra professioner som är inkluderade i en familjecentral. De finns publicerade på föreningens hemsida: www.familjecentraler.se

¹ Kallas också styrgrupp på många håll. I detta dokument har vi valt att använda begreppet ledningsgrupp.

Familjecentral – definition

Med **familjecentral** menas en samlokalisering av mödrahälsovård, barnhälsovård, öppen förskola och förebyggande socialtjänst. Samlokalisering innebär att hela den ordinarie verksamheten som respektive part bedriver ska vara förlagd till familjecentralen. Utöver basverksamheterna kan även andra samhällsaktörer ingå i samarbetet..

Med **familjecentralsliknande verksamhet** menas barnhälsovård samlokaliserad med minst en kommunal verksamhet (öppen förskola och/eller före-

byggande socialtjänst). Familjecentralsliknande verksamhet kan också innehålla mödrahälsovård, barnhälsovård och minst en kommunal verksamhet (öppen förskola och/eller förebyggande socialtjänst). Utöver basverksamheterna kan även andra samhällsaktörer ingå i samarbetet.

Samlokalisering innebär att hela den ordinarie verksamheten som respektive part bedriver ska vara förlagd till familjecentralen eller den familjecentralsliknande verksamheten.

Övergripande mål

Familjecentralens har sin bas i barnkonventionen. Det övergripande målet är:

En god och jämlik hälsa hos blivande föräldrar, barn, föräldrar och andra viktiga vuxna runt barnet

De artiklar som är särskilt centrala är barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa, tillgång till hälso- och sjukvård samt rehabilitering (art. 24 och 39), alla barns rätt till liv och utveckling (art. 6), syftet med (för)skolan (art. 28 och 29), barnets rätt till en social trygghet och skälig levnadsstandard (art. 26 & 27),

stöd till föräldrar i sitt föräldraskap (art. 5 och 18) och barnets rätt till skydd från omsorgsbrist, våld och övergrepp (art. 19) (FFFF, 2017).

Dessa artiklar betonar vikten av att skydda barnets rättigheter och säkerställa att barnets bästa alltid tas i beaktning i alla beslut och åtgärder som rör barn. Artiklarna betonar också vikten av alla föräldrars delaktighet i barns uppväxt och tillgång till föräldraskapsstöd oavsett etnicitet, kön, funktionsvariation eller socioekonomiska förutsättningar.

FÖRENINGEN FÖR
FAMILJECENTRALERS
FRÄMJANDE

Målgrupp

Familjecentralen riktar sig till blivande föräldrar, barn, föräldrar och andra viktiga vuxna kring barnet.

Syfte

Familjecentralens syfte är att i samverkan minska:

- Fysisk, psykisk och social ohälsa bland barn.
- Ojämligheten i hälsa bland barn.
- Risken att barn hamnar mellan samhällets trygghetssystem som gör att barnet inte får rätt stöd i rätt tid.

Uppdrag

Familjecentralen ska erbjuda en hälsofrämjande, generell, tidigt förebyggande och stödjande verksamhet som anpassas utifrån hela familjens livssituation. För att nå familjecentralens syfte och långsiktiga mål ska familjecentralen i samverkan stärka skyddsfaktorer och minska riskfaktorer genom att:

- Erbjuder lättillgängligt stöd.
- Vara ett kunskaps- och informationscentrum.
- Stärka arbetet med FN:s konvention för barnets rättigheter.
- Skapa arbetsformer där barn och föräldrar är delaktiga.
- Främja en gynnsam fysisk, psykisk och social utveckling för barn.
- Uppmärksamma barn och deras familjer där tecken finns på avvikande utveckling.
- Stärka samspelet och en god relation mellan barn och föräldrar.
- Erbjuder tidiga insatser till blivande föräldrar och familjer med barn.
- Stärka barn och föräldrars sociala nätverk.
- Stärka ett jämställt föräldraskap.
- Stärka barns språkutveckling.
- Stärka integrationen.

Att leda en familjecentral

Att leda i samverkan ställer höga krav på ledning och styrning. Det innebär att cheferna från de fyra professionerna i ledningsgruppen behöver gemensamt skapa balans mellan den egna professionen, de tre andra professionerna i familjecentralen och samtidigt se till det gemensamma på familjecentralen. Det innebär att lyfta blicken från den egna organisationen för att kunna se till helheten. För det krävs både tillit till varandras organisationer och ledning och tillit till de egna medarbetarna.

Samverkansavtal

Som stöd i ledningen av familjecentralen behövs ett samverkansavtal. Det skrivs mellan de fyra parterna och syftar till att tydliggöra varje parts ansvar och det gemensamma ansvaret för familjecentralen. Följande rubriker behöver finnas:

1. Avtalets syfte
2. Parter
3. Avtalstid
4. Styrning och samordning
5. Struktur för samverkan
6. Övergripande syfte, mål och uppdrag
7. Uppföljning
8. Ansvar, åtaganden och roller
9. Verksamhetens gemensamma ansvar
10. Överenskommet innehåll och samverkansstruktur
11. Ekonomi
12. Omförhandling och avtalsvillkor

Avtalet har ofta bilagor där de olika delarna beskrivs i detalj. Inte sällan tillhandahålls en mall från länsövergripande nivå utifrån beslut om att etablera familjecentraler.

Sammansättning, ansvar och fortlöpande arbete Under en etableringsfas är det viktigt att de övergripande förvaltningscheferna för de olika verksamheterna ingår. Detta då det krävs mandat för att kunna fatta beslut om budget och personal. När familjecentralen är etablerad, är det vanligt att närmaste chefer till varje profession ingår i familjecentralens ledningsgrupp.

En start av en familjecentral är ett förändringsarbete. Således krävs en riktning, att samverkande

parter har en gemensam förståelse av samverkans syfte och vad som utgör förutsättningar för fungerande samverkan. En gemensam målbild bidrar till att fokusera på sammanhanget och att ha ett helhetsperspektiv. Gemensamma mål och modeller för uppföljning skapar förutsättningar för att nå en högre nivå av samverkan. Utöver gemensamma mål är det viktigt att man skapar samsyn och gemensamma värderingar. Familjecentralernas utmaningar och behov bör därför samplaneras av de fyra verksamhetsområdena. Ledningsgruppen bör sträva efter att nå konsensus i beslutsfattandet. Det kan vara tidskrävande, men ökar förutsättningarna för att få förståelse för varandras utmaningar, skapa samsyn och att alla aktörers behov och specifika mål beaktas.

Många av familjecentralernas utmaningar är komplexa och frågeställningarna kan behöva belysas från fler håll för att hitta lösningar på problemen. Alla familjecentralernas kompetenser kan behövas och problemens lösningar kan ligga på systemnivå. Särskilt fokus bör läggas på familjens perspektiv. När komplexa problem hanteras med fokus på den egna organisationen och dess effektivitet, riskerar det att leda till ökade kostnader och sämre resultat. Dessutom riskerar barn och familjer att hamna i organisatoriska mellanrum eller inte få den hjälp som de behöver. Familjecentralens ledningsgrupp behöver ha förmågan att lyfta blicken utanför sin egen organisation och se till helheten och familjers behov.

Forskning visar att det är möjligt att nå en ömsesidig förståelse för uppdrag, normer värderingar om

grupperna under möten, utbildningar och handledning tar avstamp från gemensamma värderingar. En positiv kultur på familjecentralen kan därmed stödja verksamhetens strategier för att nå det gemensamma målet. Genom samarbete, utbyte av erfarenheter och gemensam utbildning ges förutsättningar för att uppskatta och ta vara på de olika professionernas kunskaper. Att satsa på sådana forum är därmed en god investering.

Samlokaliseringen främjar samverkan. Den gör det enklare att övervinna hinder och underlättar teamwork genom att de gemensamma lokalerna ger både formella och informella möjligheter till samarbete. Det finns stöd i forskningen som visar att medarbetare arbetar på ett mer integrerat sätt när de är samlokaliserade.

Sammanfattningsvis behöver ledningsgruppen på familjecentralen:

- Skapa förutsättningar för samlokalisering
- Sätta gemensamma mål
- Ansvara för gemensam uppföljning
- Se bortom den egna organisationen och inta ett helhetsperspektiv och förmedla detta till medarbetarna genom att vara en förebild gentemot medarbetarna i detta.
- Skapa utrymme och tid för möten, gemensamma utbildningar och handledning. Och att i dessa forum ge utrymme för att nå och diskutera gemensamma värderingar i ett gemensamt lärande.

Ledningsgruppens uppdrag:

Parterna har ett gemensamt ansvar för att:

- Etablera och driva familjecentralen
- Styra och leda verksamheten
- Ta fram och revidera samverkansöverenskommelse/ avtal
- Följa upp verksamhetsplan och verksamhetsberättelse

- Ta fram demografiskt underlag samt kartlägga familjens behov och förutsättningar i upptagningsområdet
- Utveckla familjecentralen i enlighet med dess uppdrag och de nationella och regionala strategier och överenskommelser om samverkan som finns för familjecentral
- Ansvarar för att bemanningen på familjecentralen är tillräcklig utifrån familjecentralens storlek och demografiskt underlag
- Ansvarar för att planera för att uppnå optimal samverkan mellan familjecentralernas fyra professioner
- Ansvarar för familjecentralens gemensamma budget
- Utse gemensam samordnare
- Planera, i samverkan med samordnare, ledningsgruppsmöten och verksamhetsutveckling.
- Ansvara för familjecentralens professioners gemensamma kompetensutveckling.
- Vara insatt i det dagliga arbetet

Kontinuitet i ledningsgruppen

Det är viktigt att ledningsgruppen träffas kontinuerligt. Erfarenheter visar att minst fyra gånger per år är ett bra riktmärke. Dessa möten rekommenderas ligga på familjecentralen i syfte att alla professioner ges möjlighet att träffa berörda chefer regelbundet. Det ger också förutsättningar för att bibehålla en nära kontakt med den praktiska verksamheten i

familjecentralen. Upprepade chefsbyten, kan göra att processer stannar av och utvecklingen på familjecentralen riskerar att gå långsammare. Det innebär att när en chef slutar blir det viktigt att göra en omsorgsfull överlämning till tillträdande chef.

Samordnare på familjecentralen

En familjecentral bör ha en samordnare som håller ihop verksamheten och är länken mellan arbetslaget och ledningsgruppen i båda riktningarna. Samordnarrollen är inte knuten till en viss profession utan till den medarbetare som är bäst lämpad för uppdraget. En samordnare för verksamheten bör gärna utses av ledningsgrupp och medarbetare tillsammans.

Erfarenheter visar på fördelar med en samordnarfunktion. Att ha en tydlig länk mellan samordnare, ledningsgrupp och team och att familjecentralens samverkansarbete är samordnat är en framgångsfaktor. Samordnaren har ofta i uppdrag att driva det systematiska kvalitetsarbetet samt att verka för att det gemensamma arbetet i vardagen på familjecentralen fungerar.

Uppdraget kan se ut som följer:

- Verka för att det gemensamma, vardagliga arbetet på familjecentralen fungerar
- Föra dialog med ledningsgruppen
- Stödja arbetet mot uppsatta mål
- Främja verksamhetens utveckling tillsammans med övriga i arbetsgruppen
- Upprätta årlig, gemensam verksamhetsplan, årshjul och verksamhetsberättelse med statistik i samverkan med ledningsgrupp och övriga i arbetsgruppen

- Delta på nätverksträffar med länets övriga samordnare (i områden där sådana erbjuds)

Samordnarens uppdrag kan i praktiken innebära att:

- Planera och leda husmöten och verksamhetsmöten på familjecentralen
- Delta på ledningsgruppsmöten, eller del av
- Utgöra länken mellan ledningsgrupp och arbetslaget
- Representera familjecentralen utåt
- Ansvara för hemsida, info-material och sociala medier
- Ansvara för utifrån kommande studiebesök
- Bevaka, ansvara för och samordna planeringen för gemensam fortbildning inom teamet
- Initiera utvecklingsarbeten på familjecentralen
- Vara ansvarig för introduktion av nyanställd personal på familjecentralen
- Organisera och fördela gemensamma arbetsuppgifter
- Ansvara för informationsflödet till samtliga medarbetare
- Delta i anställningsprocessen av nya medarbetare oavsett profession

- Ansvara för kontakten med blivande och kontrakterade handledare
- Sammanställa årlig verksamhetsberättelse
- Ansvara för familjecentralens gemensamma budget om sådan finns
- Samarbeta med andra verksamheter och samhällsaktörer, såsom skola, förskola, trossamfund och frivilligorganisationer
- Vid avslut av det uppdraget, överlämna information till efterträdare

Rollen kan vara komplex och ca 15-20 procent av en tjänst bör vikas åt samordnaruppdraget. Uppdraget kan vara tidsbestämt tex fyra år och att ett nytt beslut då fattas om samordnaren ska fortsätta eller om ny ska utses. Att låta rollen intas av de olika professionerna över tid, kan vara ett bra sätt att förstärka samverkan och öka kännedomen om de fyra verksamheterna.

Regional ledning

Det dubbla huvudmannaskapet i familjecentralen kan medföra att det kan vara svårt att få till ett samlat utvecklingsansvar med stöd både på övergripande nivå vid kommuner och region. En del län har därför en länsgemensam ledningsgrupp. Dess uppdrag är att besluta om länsövergripande avtal och andra överenskommelser. Det innebär att sätta gemensamma övergripande mål och ansvara för gemensam kompetensutveckling för familjecentralerna i länet.

Regional samordnare

I en del län finns det en regional samordnare vars uppdrag är att främja utvecklingen av familjecentralerna i området. Det stärker förutsättningarna att ha ett jämlikt utbud i familjecentraler och är ett kostnadseffektivt sätt att dra lärdom av varandras utvecklingsarbeten och arbetssätt.

I Socialstyrelsens och Folkhälsomyndighetens kartläggning av familjecentraler (2023) understryks vinsterna med ett regionalt stöd. Det bedöms kunna tydliggöra uppdrag och förväntningar med stöd av gemensamma styrdokument. Den regionala samordnaren beskrivs skapa mervärde genom att vara en länk till stödet som FFFF erbjuder vad gäller

Strategisk regionsamverkan (se nedan under uppföljning av arbetet på familjecentralen) och en länk mellan de lokala samordnarna. En regional samordnare kan stärka ett erfarenhetsutbyte mellan familjecentralerna och det strategiska arbetet.

Den regionala samordnarens uppdrag kan se olika ut men inte sällan är det den regionala samordnarens uppdrag att:

- Initiera och/eller delta i etablering av nya familjecentraler
- Erbjuder introduktionsutbildning till nya chefer, samordnare och medarbetare
- Erbjuder kompetensutveckling till chefer, samordnare och medarbetare
- Samordna och stödja familjecentralernas samordnare
- Främja en gemensam kvalitetsutveckling av länets familjecentraler
- Stödja och samordna utvecklingsarbetet samt identifiera ytterligare utvecklingsbehov
- Främja ett gemensamt systematiskt kvalitetsarbete som innefattar uppföljning och analys

- Följa upp, sammanställa och redovisa familjecentralernas arbete enligt den modell för verksamhetsuppföljning som ska användas i regionen
- Ta fram och sprida länets vägledning, överenskommelse samt mallar för lokala samverkansavtal utifrån övergripande beslut fattade av region och kommuner
- Omvärldsbevaka och delta i nationella forum för utveckling av familjecentraler
- Samordna ett regionövergripande nätverk
- Vara en länk mellan samordnare i familjecentralerna i länet

I den regionala samordnarens nätverk deltar representanter från familjecentralerna i länet, tillsam-

mans med representanter på övergripande nivå från regionen och kommuner kan ingå. Syftet med nätverket är att stödja och samordna familjecentralernas gemensamma arbete och utveckling. Det kan handla om att identifiera utvecklingsbehov, stimulera utvecklingsprojekt i samverkan och planera fortbildning och utbildningsdagar.

Förslagsvis är den strategiska tjänsten samfinansierad av kommunerna och regionen. Det förstärker att engagemanget och ansvaret för utvecklingen av familjecentraler är delat av kommunerna och regionen gemensamt. Den strategiska funktionen behöver ha ett tydligt mandat att driva utvecklingsfrågor, både från kommunerna och regionen.

Uppföljning av arbetet på Familjecentralen

Att följa upp och mäta är en framgångsfaktor för arbetet på familjecentralen. Förutsättningar men också kunskap om hur ett arbete som syftar till att bidra till att öka den jämlika hälsan ser väldigt olika ut på landets familjecentraler. Syftet med uppföljningen är att kunna jämföra familjecentralerna och se skillnader och vinster. Genom att inhämta data från lokal, regional och nationell nivå kan jämförelser göras avseende bland annat kvalitet, och förutsättningar för samverkan vilket kan utgöra underlag för ett lokalt kvalitetsarbete.

För att fånga komplexitet behöver verksamheten följas upp utifrån olika perspektiv. Det behövs balanserade mått där familjens, barnens, medarbetarnas och verksamhetens perspektiv bör vara prioriterade utgångspunkter för att få en god helhetsbild över familjecentralens arbete. Nedan följer exempel på mått som FFFF, *Strategiska regionsamverkan*² använder sig av för att följa upp arbetet på familjecentralen genom barnenkät, vuxnenkät och mätning av samverkans förutsättningar (spindelmätning). Därefter ges exempel på verksamhetsmått.

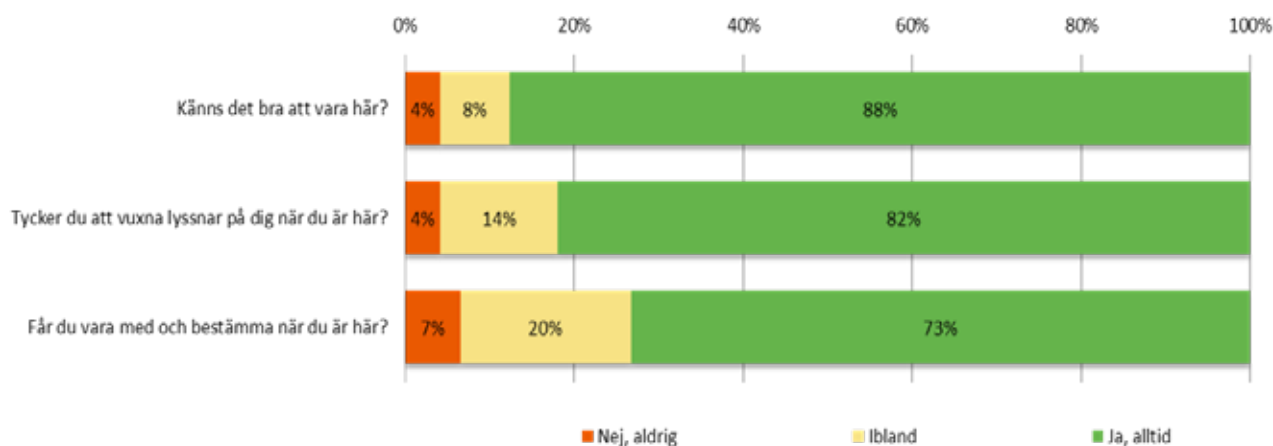
² Strategisk regionsamverkan - Föreningen för familjecentralers främjande

Barnenkät

FN:s konvention om barns rättigheter är en del av familjecentralsarbetet. Genom att erbjuda barnen en egen enkät involveras dem och bjuds in till delaktighet. Det ger barnen en möjlighet att berätta vad de tycker och ge dem möjlighet till att påverka. Att

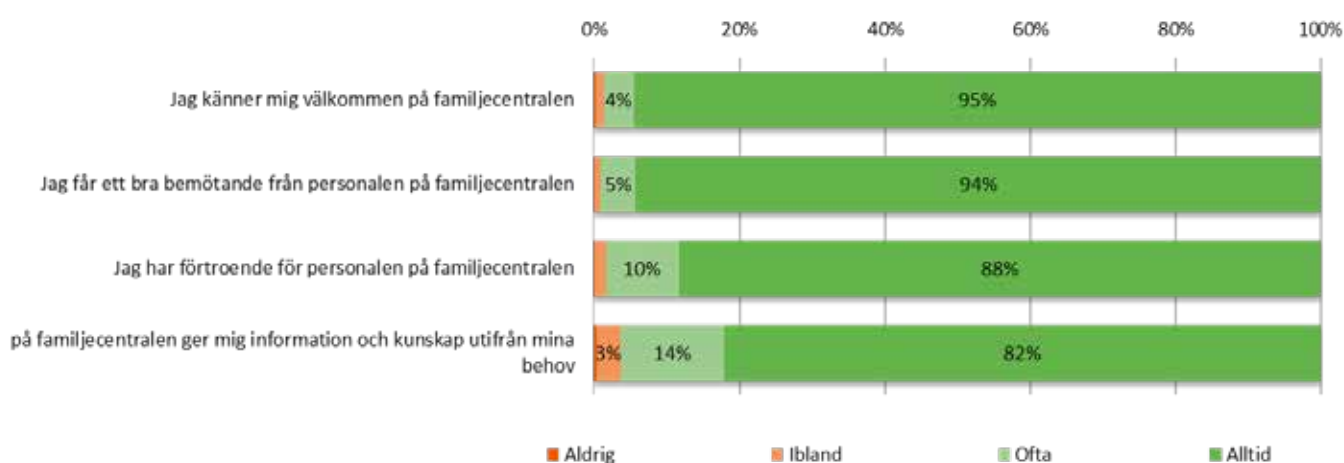
svaren inte alltid är överensstämmande med vad barnen upplever är inte det viktigaste. Det är betydelsefullt att verksamheten erbjuder både barn och föräldrar att barnens delaktighet och röst är betydelsefull (artikel 12).

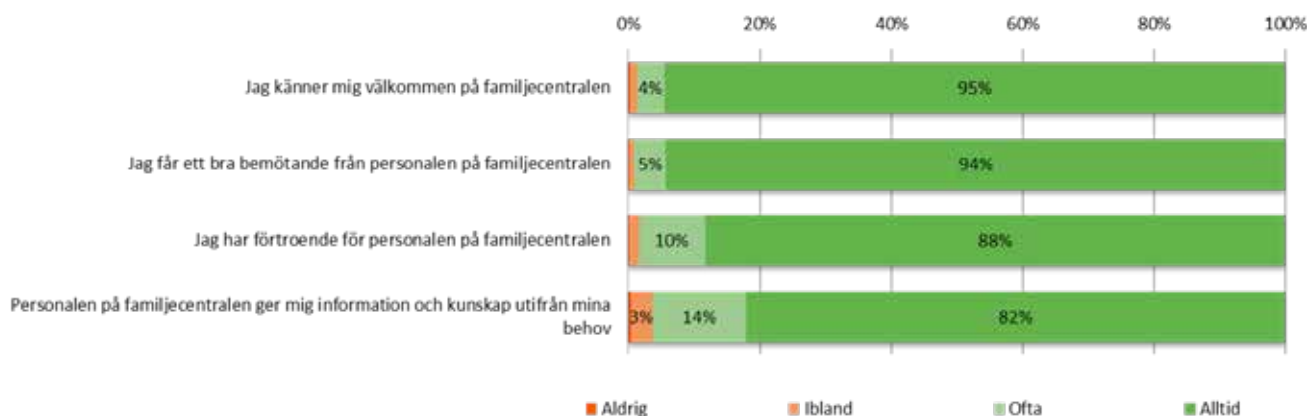
Vuxnenkät

För att skapa delaktighet och inflytande från blivande föräldrar, föräldrar och andra viktiga vuxna erbjuds alla en möjlighet att dela med sig av sina synpunkter i en enkät. Där ställs frågor om bland

annat familjecentralens bemötande, utbud samt vilken betydelse familjecentralen har för föräldraskapet och integrationen. Exempel på frågor:

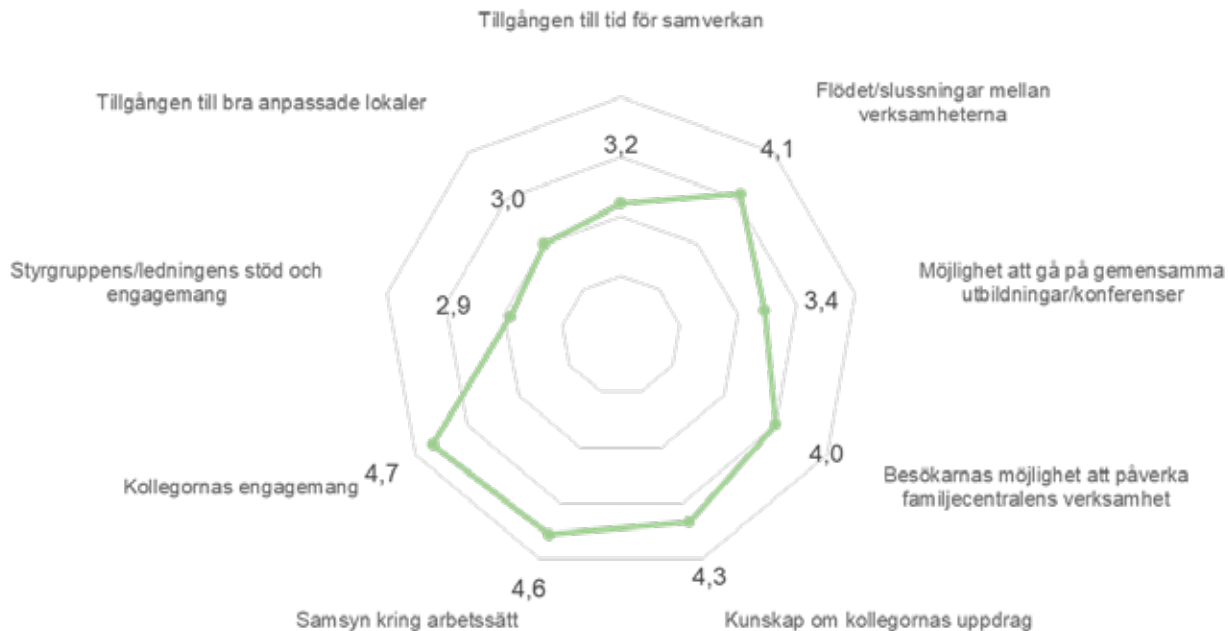
De samverkande regionernas uppdrag är att vidmakthålla och förbättra kvaliteten för landets FC/FCLV för att föräldrar och andra viktiga vuxna ska erbjudas ett kunskapsbaserat, behovsanpassat, jämlikt och jämställt stöd i föräldraskapet med barnkonventionen som grund.

Spindelmätning (mätning av samverkans förutsättningar)

Malmö universitet har utifrån forskningsresultat om samverkan formulerat faktorer som utgör förutsättningar för samverkan. Stockholm stad har använt dessa i en familjecentralskontext i syfte att synliggöra förutsättningar och därigenom möjlig-

göra analys och utveckling av verksamheter. Dessa har kompletterats av representanter från FFFF:s *Strategiska regionsamverkan* med faktorer utifrån familjecentralens uppdrag, behov och barn och familjers bästa.

Exempel på verksamhetsdata som samlas in:

	Genomsnitt per familjecentral
Hur många timmar/år träffas familjecentralens ledning/styrgrupp?	9
Hur många timmar/vecka har alla verksamheter öppet samtidigt för barn och familj?	19
Hur många veckor har alla FC verksamheter gemensamt öppet under sommarmånaderna juni, juli och augusti?	13

Vill du veta mer om uppföljningar och mätningar på FC, läs mer på: *Strategisk regionsamverkan - Föreningen för familjecentralers främjande*.

Slutord

Alla texter är i detta dokument Styrning och samordning är generellt hållna. Avsikten är att det ska vara ett hjälpmedel i lokala och regionala satsningar på familjecentraler. Materialet bygger på vägledningar, styrdokument och aktuell forskning som samlats in från myndigheter, regioner och kommuner under 2023–2024.

I *Nationell vägledning för familjecentral - samverkan för barns bästa!* på familjecentraler.se som FFFF tagit fram, finns fördjupad information om start av familjecentral, ekonomisk fördelning av kostnader och hur kvalitén i familjecentralen byggs upp och bibehålls.

Referenslista

- Barnens rätt i samhället (2016). Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter. Stockholm: BRIS.
- Evans, J.M. & Ross Baker, T. (2012). Shared mental models in integrated care. *Journal of Health Organization and Management*, 26(6), s. 713-736.
- Föreningen För Familjecentralers Främjande (2017). Rollbeskrivningar för familjecentraler. Tillgänglig: www.familjecentraler.se. [Åtkomst 7 januari 2025].
- Föreningen För Familjecentralers Främjande (202). Nationell vägledning för familjecentral – samverkan för barns bästa. Tillgänglig: [file:///C:/Users/larma23/Downloads/Nationell-vagledning-familjecentral-Samverkan-for-barns-basta-1.pdf]. [Åtkomst 7 januari 2025].
- Gabrielsson, M. (2021). Slutrapport – Stärkt tidigt stöd i samverkan STIS 2017-2021 – en social investering. Socialnämnden Stockholms stad. Tillgänglig: <https://insynsverige.se/document-Handler.ashx?did=2014181>. [Åtkomst 7 januari 2025].
- Kuluski, K., Ho, J.W., Hans, P.K. & Nelson, M.L.A. (2017). *Community Care for People with Complex Care Needs: Bridging the Gap between Health and Social Care*. International Journal of Integrated Care, 17(4), s. 2. DOI: 10.5334/ijic.2944.
- IJIC
- Nygren, U.S. (2023). Interprofessionella teambesök i svensk barnhälsovård – en resurs att utveckla. Tillgänglig: <https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1785481/FULLTEXT01.pdf>. [Åtkomst 7 januari 2025].
- Senge, P.M. (1995). *Den femte disciplinen: den lärande organisationens konst*. Stockholm: Nerenius & Santérus.
- Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten (2023). *Familjecentraler och familjecentralsliknande verksamheter – kartläggning, analys och förslag*. Stockholm: Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten.
- Stigendahl, M. (2018). *Familjecentralens möjligheter*. Malmö: Universitet.
- Studentlitteratur (2025). *Om samverkan*. Tillgänglig: <https://www.studentlitteratur.se/kurslitteratur/medicin/folkhalsovetenskap/om-samverkan/>. [Åtkomst 7 januari 2025].
- Thysrup, M. (2014). *System och samverkan i fokus*. Stockholm: Förlag.

Kontakt

Vid frågor är du välkommen att kontakta Föreningen För Familjecentralers Främjande
E-post: info@familjecentraler.se

FFFF:s styrelse och Regionala Kontaktpersoner 2025.

Vill du veta mer?
Skanna QR koden med din mobilkamera.

FÖRENINGEN FÖR
FAMILJECENTRALERS
FRÄMJANDE